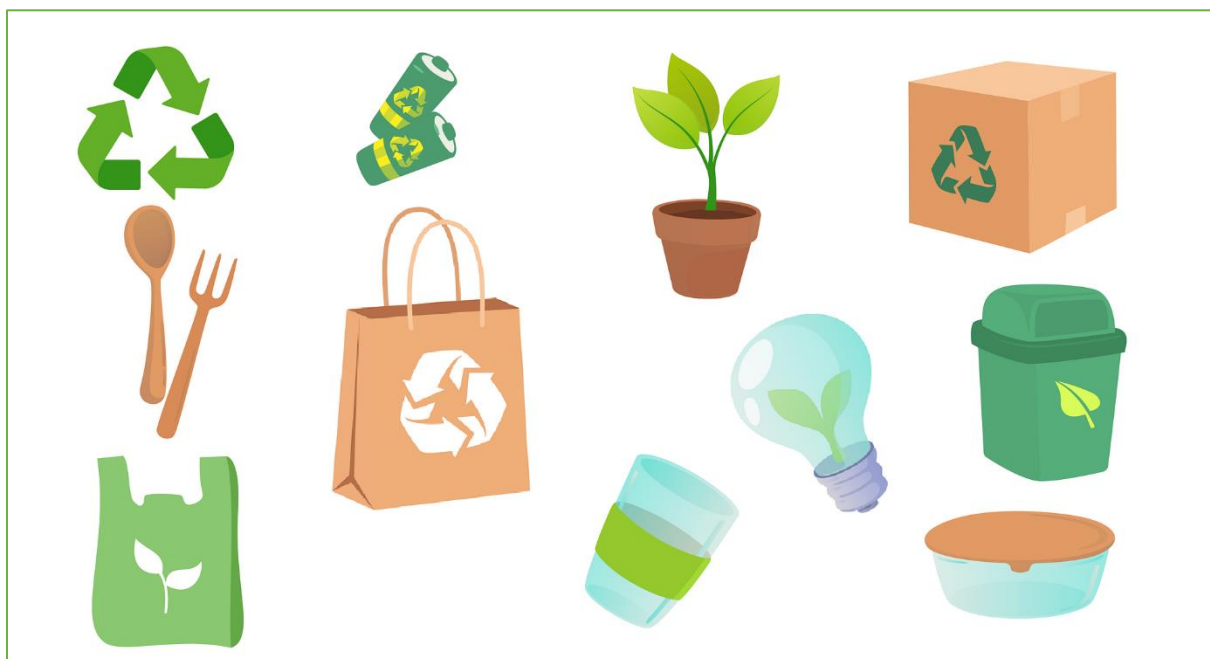


MASTERPLAN

DLA ZERO WASTE W METROPOLII POZNAŃ



**Rekomendacje dla mieszkańców,
wspólnot lokalnych i samorządowców**

Projekt finansowany przez Islandię,
Lichtenstein i Norwegię z Funduszy EOG
i Funduszy Norweskich w ramach Programu
Aktywni Obywatele – Fundusz Regionalny

POZnań*
metropolia

Dokument przygotowany przez zespół autorów:

Hanna Marliere
dr Krzysztof Mączka
Jaka Kranjc
Wiktoria Krzykowska
Sylwia Ciesiółka
Dawid Drobnic
Kacper Świetlicki

Dokument przygotowany w ramach projektu realizowanego przez:

Stowarzyszenie Centrum Rozwoju (LIDER)
Edukacji Obywatelskiej CREO
ul. Kochanowskiego 8A/2
60-845 Poznań
www.centrumcreo.pl



Stowarzyszenie Metropolia Poznań
ul. Kościelna 37
60-537 Poznań
www.metropoliapoznan.pl
www.konsultacje.metropoliapoznan.pl/eko



Norsensus Mediaforum (NORWEGIA)
Rådhusgata 20
0151 Oslo
www.norsensus.no



Društvo Ekologi Brez Meja (SŁOWENIA)
Trubarjeva 50
1000 Ljubljana
www.ebm.si



1. Wstęp

Niniejszy dokument został opracowany w ramach projektu pt. „**Włączamy ZERO WASTE!**” realizowanego w latach 2022-2024 w formule partnerskiej przez Stowarzyszenie CREO, Stowarzyszenie Metropolia Poznań, Norsensus Mediaforum (Norwegia) i Ekologii Brez Meja (Słowenia). Projekt jest finansowany przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię z Funduszy EOG i Funduszy Norweskich w ramach Programu Aktywni Obywatele – Fundusz Regionalny.

Celem przedsięwzięcia jest wzrost partycypacji obywatelskiej i społecznej młodzieży oraz zwiększenie zaangażowania osób młodych w polityki lokalne dotyczące ekologii i ZERO WASTE / LESS WASTE (ZW/LW) w samorządach Wielkopolski.

Ważnym elementem przedsięwzięcia jest opracowanie dwóch dokumentów:

- **MASTERPLAN DLA ZERO WASTE W METROPOLII POZNAŃ** – dokument inicjujący nową politykę lokalną dotyczącą ZERO WASTE / LESS WASTE z konkretnymi wskazówkami dla samorządów i mieszkańców.
- **KIERUNEK ZERO WASTE DLA WIELKOPOLAN** – dokument z rekomendacjami dla wszystkich JST z województwa wielkopolskiego.

Od samego początku zdecydowaliśmy, że dokumenty te powstaną z poszanowaniem zasad partycypacji obywatelskiej i w duchu „bottom up”.



W przeprowadzonych badaniach wykorzystaliśmy następujące metody badawcze:

1) Ankieta internetowa dla mieszkańców Metropolii Poznań.

Ankieta składała się z 15 pytań i została umieszczona na metropolitalny portalu konsultacji społecznych dostępnym pod adresem www.konsultacje.metropoliapoznan.pl. Ankieta była promowana wśród samorządów lokalnych z obszaru Metropolii Poznań, poprzez informacje prasowe rozesłane do mediów lokalnych oraz na mediach społecznościowych. Mieszkańcy mogli wziąć udział w badaniu od 24 listopada do 15 grudnia 2024 roku. Udział w ankiecie był anonimowy i miał charakter konsultacyjny przez co nie był ograniczony do określonych liczebności w poszczególnych grupach społeczno-demograficznych. Mimo że finalne wyniki nie mają charakteru reprezentatywnego, udało nam się osiągnąć duże zróżnicowanie w grupie objętej badaniem.

W badaniu ankietowym wzięło udział 206 mieszkańców.

Respondenci stanowili w 40% mieszkańcy Poznania, natomiast w 60% mieszkańcy pozostałych miast i gmin aglomeracji. Wśród badanych 5% stanowiły osoby do 24 r.ż., 11% to osoby w wieku 25-34 lat, 38% stanowiły osoby w wieku 35-44 lat, 37% to badani w wieku 45-54 lata, natomiast 9% stanowiła najstarsza grupa wiekowa w wieku 55 lat i więcej. Znaczącą większość (73%) stanowili badani z wykształceniem wyższym. Osoby z wykształceniem średnim to 23% badanych, natomiast z podstawowym i zawodowym 4%.

2) Panele obywatelskie z mieszkańcami (3 wydarzenia).

Celem badań w ramach paneli obywatelskich było zrozumienie, jak mieszkańcy Metropolii Poznań postrzegają ideę ZERO WASTE i jakie kroki są gotowi podjąć, aby wprowadzać ją swoim otoczeniu. Taki wgląd pozwolił na lepsze dostosowanie przyszłych rekomendacji do potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnych, co jest niezbędne dla efektywnej i trwałej zmiany w kierunku zrównoważonego rozwoju.

By dojść do głębszych motywacji mieszkańców i zbadać oczekiwania zróżnicowanych grup wiekowych mieszkańców Metropolii Poznań – w styczniu 2024 zorganizowaliśmy 3 wirtualne panele obywatelskie w temacie ZERO WASTE i LESS WASTE. Panel obywatelski to spotkanie interesariuszy, którzy wspólnie rozmawiają i wymieniają się opiniami na temat ważnych spraw społecznych przy wsparciu moderatora. Uczestnicy poznają różne punkty widzenia i proponują władzom publicznym (np. samorządowym) rekomendacje dotyczące diskutowanych spraw. W naszych panelach zaadoptowaliśmy technikę Deliberative Pooling z wykorzystaniem elementów narzędzi udostępnionych przez Stanford University. Rekrutacja do paneli z mieszkańcami była prowadzona od 24 listopada do 31 grudnia 2023 r. poprzez formularz zgłoszeniowy. Finalny wybór uczestników paneli obywatelskich odbył się na drodze losowania z uwzględnieniem reprezentatywności grupy (np. płeć, wiek, wykształcenie, gmina zamieszkania).

W panelach obywatelskich wzięło udział 60 osób.

Respondenci stanowili w 68% mieszkańcy Poznania, natomiast w 32% mieszkańcy pozostałych miast i gmin aglomeracji. Wśród badanych 40% stanowiły osoby do 24 r.ż., 25% to osoby w wieku 25-34 lat, 10% stanowiły osoby w wieku 35-44 lat, 19% to badani w wieku 45-54 lata, natomiast 7% stanowiła najstarsza grupa wiekowa w wieku 55 lat i więcej. Znaczącą większość (59%) stanowili badani z wykształceniem wyższym. Osoby z wykształceniem średnim stanowiły 19% badanych, natomiast z podstawowym i zawodowym 22%.

3) Panel dla pracowników samorządowych.

Celem panelu dla urzędników było skonfrontowanie ich z wynikami paneli obywatelskich, wypracowanie wstępnych rozwiązań dostrzeganych problemów w zakresie m.in. gospodarki odpadami a także uzyskanie informacji o realizowanych działaniach w terenie i o dobrych praktykach samorządów.

Rekrutacja do panelu z pracownikami samorządowymi była prowadzona od 24 stycznia do 7 lutego 2024 r.

W panelu dla urzędników wzięło udział 15 osób.

Uczestnicy reprezentowali 11 samorządów (powiaty, miasta na prawach powiatu, gminy miejskie, gminy miejsko-wiejskie, gminy wiejskie).

W trakcie paneli obywatelskich i panelu dla urzędników została wykorzystana technika deliberacji. **Deliberacja** to rodzaj debaty, podczas której uczestnicy uczciwie rozważają zalety konkurencyjnych argumentów. Prof. James Fishkin z Uniwersytetu Stanforda podaje pięć warunków, które odróżniają deliberację od zwykłej rozmowy:

1. **Informacja:** Uczestnicy deliberacji mają dostęp do możliwie rzetelnych informacji, które uważają za istotne dla danego tematu.
2. **Równowaga merytoryczna:** Argumenty przedstawione przez osoby reprezentujące jeden punkt widzenia spotykają się z dokładnie przemyślaną odpowiedzią osób mających odmienny punkt widzenia.
3. **Zróżnicowanie:** Wszystkie ważne stanowiska dotyczące tematu są reprezentowane przez uczestników w deliberacji.
4. **Sumiennność:** Uczestnicy deliberacji szczerze oceniają merytoryczną wartość argumentów.
5. **Jednakowy namysł:** Argumenty przedstawiane przez wszystkich uczestników są rozważane z jednakowo dużym namysłem dotyczącym ich zalet, bez względu na to, od których uczestników pochodzą.

Panele zorganizowano na platformie komunikacji elektronicznej ZOOM, a każdy z nich trwał ok. 2 godziny.

2. Na czym polega ZERO WASTE?

Termin ZERO WASTE został po raz pierwszy użyty przez chemika Paula Palmera, w latach siedemdziesiątych XX wieku. Nazwał on swoją firmę Zero Waste Systems Inc. Paul Palmer był również założycielem Instytutu Zero Waste, który głosi ideę „zero odpadów”.

Współcześnie ZERO WASTE uważane jest za styl życia, zgodnie z którym człowiek ma generować jak najmniejszą ilość odpadów. Idea ta składa się z wielu złożonych procesów, które zakładają nie tylko ograniczenie produkcji odpadów, ale też ich ponowne wykorzystanie i odzysk.

Istotną rolę odgrywa tworzenie gospodarki o zamkniętym obiegu. Produkt ma zostać użyty ponownie, tak aby zapobiec jego wyrzuceniu i negatywnym wpływie na środowisko i człowieka.

W ruchu ZERO WASTE nie chodzi o sporadyczne działanie, to styl życia, którego celem jest eliminacja problemu u jego źródła i powrót do naturalnych cykli, gdzie odpady stają się cennymi zasobami. **ZERO WASTE to nie cel – to droga!**

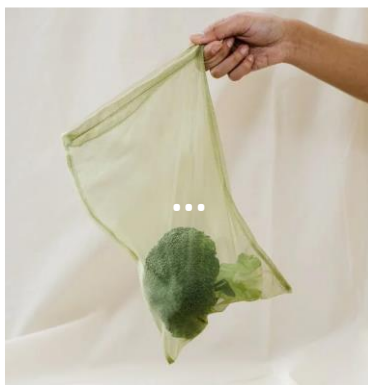
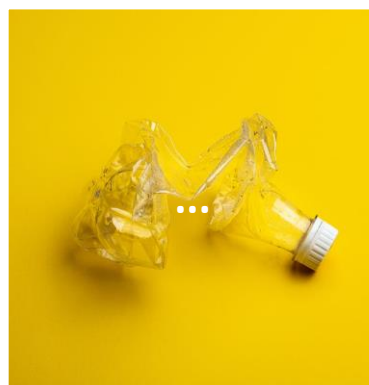
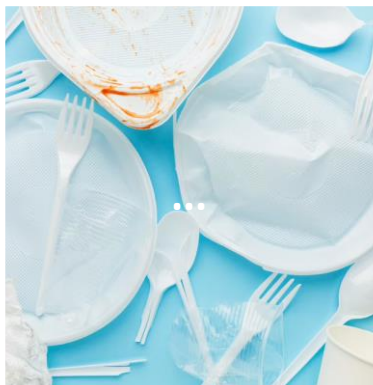
Dlatego też idea doskonale wpasowała się w sytuację na świecie, w tym potrzebę redukcji kosztów i optymalizacji życia codziennego, bo **ZERO WASTE najczęściej rozpoczyna się właśnie w domu**. Świadome zakupy i odpowiednia segregacja odpadów to pierwszy krok do życia w zgodzie z klimatem.

Działania te stają się koniecznością, gdyż ilość odpadów w Polsce z roku na rok systematycznie wzrasta. W 2022 roku każdy Polak wytworzył średnio 355kg odpadów, z czego tylko 26,7% trafiło do recyklingu.



3. REKOMENDACJE – ZERO WASTE i LESS WASTE w życiu codziennym mieszkańców i w gospodarstwach domowych

Ważne małe kroki i efekt skali



Nawet drobne zaangażowanie i pojedyncza decyzja pozwalająca zmniejszyć ilość odpadów, ma wpływ na ograniczenie ryzyk środowiskowych. „Sukces to suma niewielkiego wysiłku powtarzanego z dnia na dzień” (Robert Collier).

**„Nie potrzebujemy garstki ludzi,
którzy realizują idee ZERO WASTE perfekcyjnie.
Potrzebujemy milionów ludzi, którzy robią to
niedoskonale.”**

Anne-Marie Bonneau
The Zero-Waste Chef

Zasada 5R

Ideę ZERO WASTE najlepiej definiuje zasada 5R, czyli 5 czynności, które przyczyniają się do życia w zgodzie ze środowiskiem.

1. **REFUSE – odmawiaj!** Lista zakupów powinna ograniczać się do najpotrzebniejszych produktów. Wyklucza produkty drugiej potrzeby, które mogą zostać nigdy nieużyte. Odmawiaj też ulotek, gadżetów itp.
2. **REDUCE – ograniczaj!** Podstawą są przemyślane zakupy, bez powielania produktów i kupowania „na zapas”; w tej kategorii mieści się też pożyczanie np. przedmiotów, które używamy rzadko.
3. **REUSE – użyj ponownie!** Korzystaj z produktów wielokrotnego użytku, kupuj ubrania/książki/zabawki/sprzęt „z drugiej ręki” i nie wyrzucaj rzeczy, które mogą być jeszcze wykorzystane, a puść np. dalej w obieg.
4. **RECYCLE – segreguj aby poddać recyklingowi!** Tylko odpady zebrane selektywnie nadają się do recyklingu, czyli odzysku materiałowego.
5. **ROT – kompostuj!** Wykorzystanie kuchennych resztek i roślinnych odpadów jest sposobem na wytworzenie naturalnego nawozu i recykling cennej materii organicznej.

Drobne zmiany mogą zniwelować globalny problem

XXI w. mierzy się ze stale rosnącym konsumpcjonizmem. Popyt na wszelkiego rodzaju asortyment rośnie, napędzając tym samym masową produkcję słabej jakości. Konsumpcjonizm ma wielki wpływ na wytwarzanie odpadów. Jest to problem w skali globalnej, co wynika z modelu gospodarki światowej. Zanieczyszczenie gruntowych wód, mórz, oceanów, gleb i powietrza np. mikroplastikiem to tylko jeden z ostatnio podnoszonych aspektów.

Kształtowanie dobrych nawyków i wdrażanie założeń ZERO WASTE / LESS WASTE jest kluczowe dla losów planety i zapewnienia przyszłym pokoleniom możliwości życia w czystym środowisku.

Zacznij od siebie!

Ta idea zmiany w najbliższym otoczeniu powinna przyświecać całej drodze ZERO WASTE. Po pierwsze – to zmiana najprostsza. Po drugie – najszybsza, więc też najbardziej satysfakcjonująca. Po trzecie w końcu – będzie inspiracją dla naszego otoczenia.

1. REFUSE – ODMAWIAJ

- a. **Nie przyjmuj: folderów, ulotek, gadżetów;** odmawiaj drukowania potwierdzeń płatności, jeżeli zaraz po przekroczeniu progu sklepu ląduje ono w koszu.
- b. **Proś o wersję elektroniczną informacji.** Coraz więcej firm proponuje wysyłanie dokumentów zakupu w wersji elektronicznej, korzystaj z tej możliwości, a unikniesz nadmiaru dokumentów i marnowania papieru.

2. REDUCE – OGRANICZAJ

- a. **Wyeliminuj jednorazowe reklamówki.** Noś przy sobie materiałową torbę, w razie nieplanowanych zakupów. Pojedyncze warzywa i owoce nie wymagają zapakowania. Na większe ilości wykorzystaj reklamówki zgromadzone w domu, bądź woreczki wielokrotnego użytku, dostępne do kupienia w supermarketach.

Pamiętaj – najlepsze opakowanie to to, które już masz!



- b. **Promuj „wielorazówki”** – coraz więcej kawiarni przyłącza się do akcji #zwłasnymkubkiem. Tym sposobem zamówiony napój możemy wypić w ulubionym kubku i nie produkujemy góry odpadów jednorazówek. Świetnym wyborem dla środowiska będą również wielorazowe płatki kosmetyczne wykonane np. z bawełny, oraz zastąpienie jednorazowych ręczników kuchennych materiałowymi ściereczkami. Kup dzieciom metalową słomkę i śniadaniówkę, które mogą ze sobą zabierać.



- c. **Wyeliminuj „gadżety”** – smycze, długopisy, magnesy. Bardzo chętnie sięgamy po tzw. gratisy, jednak warto przemyśleć czy są one niezbędne. Możliwe, że wejście w posiadanie kolejnego długopisu czy smyczy na klucze jest zupełnie niepotrzebne. Na wakacjach nie kupuj niskiej jakości drobiazgów. Nie masz pomysłu na prezent – daj bon do kina lub teatru zamiast kolejnego „przydasia”.

- d. **Pij kranówkę** – ograniczysz butelki PET i kubeczki. Świetnym początkiem do rozpoczęcia drogi z ZERO WASTE jest zakup własnego bidonu. Obecnie rynek oferuje ogromną ilość produktów i z pewnością każdy znajdzie coś dla siebie. Jeżeli picie wody kranowej budzi u nas opory, warto przemyśleć zakup butelki filtrującej.
- e. **Wprowadź elektroniczny obieg dokumentów** (zamówień, faktur) – nie drukuj!

3. REUSE – UŻYJ PONOWNIE

- a. **Puszczaj w obieg** – jeśli czegoś nie potrzebujesz – oddaj/odsprzedaj/pożycz. Powstaje coraz więcej stron, gdzie możemy sprzedać używaną odzież, meble, czy gry, które już się nam znudziły. Jest to doskonały sposób na ograniczenie kupowania nowych rzeczy oraz drobny zarobek.
- b. **Nie kupuj – pożyczaj!** Albo stwórz wypożyczalnię! Jeżeli planujesz zakup książki, którą od dawna chcesz przeczytać, może warto najpierw zorientować się, czy ktoś w kręgu znajomych jej nie posiada.
- c. **Bądź kreatywny – szukaj pomysłów na up-cycling.**

Up-cycling to młodszy brat recyklingu. Polega na przetworzeniu materiału, który zyska potem znacznie większą wartość. W tym wypadku ogranicza nas tylko wyobraźnia. Pomysły na wykorzystanie odpadów potrafią być zaskakujące. Dowodem na to mogą być domy powstałe z przetworzonych plastikowych butelek. Na dobry początek możemy zacząć od stworzenia mebli ogrodowych z europalet. Świetnym pomysłem jest też wykonanie sezonowych ozdób z elementów już nam niepotrzebnych i np. kleju na gorąco.



4. RECYCLE/ROT – RECYKLINGUJ/KOMPOSTUJ

- a. **Ustaw kosze do segregacji/zbieraj:** nakrętki, baterie, elektro sprzęt.

Jeżeli sprzęt w twoim domu działa bez zarzutu nie wymieniaj go na nowszy model. Warto również rozeczać się czy naprawa zepsutego sprzętu nie będzie korzystniejsza niż zakup nowego. Wiele sklepów przyjmuje również zwrotne butelki. Do tzw. „butelkomatów” zwrócić możemy również butelki PET (mogą być przetworzone aż 8 razy!). Już od stycznia 2025 będzie to objęte kaucją zwrotną w postaci nawet 1 złotówki za butelkę. Korzystaj z lokalnych akcji oddawania mebli, ubrań, zabawek. Uszkodzony elektro sprzęt możesz wystawić na portalach społecznościowych i przekazać komuś na części.

b. Zorganizuj kompostownik.

Odpady zielone i resztki żywności, które nie nadają się do spożycia mogą trafić do kompostownika. Co ciekawe nie jest to już tylko opcja dla domu z ogrodem. Istnieje możliwość zakupu sprzętu do kompostowania, który możemy umieścić na balkonie, a nawet w mieszkaniu. Wytworzony kompost posłuży jako świetny nawóz dla roślin.



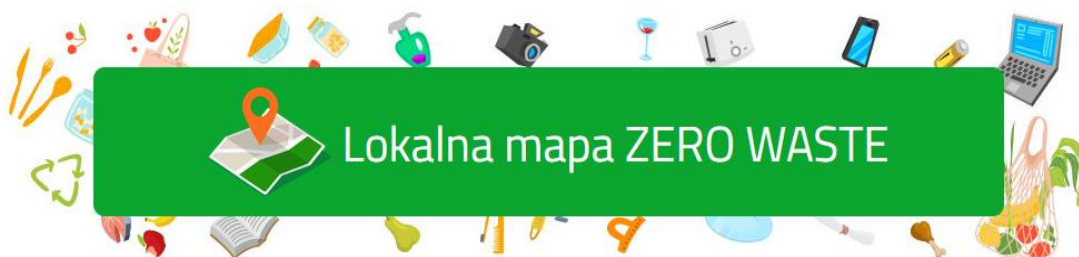
c. Zanim wyrzucisz pomyśl!

Często resztki powstałe w naszym domu uważamy już za zbędne i zbyt pochopnie trafiają one do śmieci. Kawowe fusy mogą stać się domowym peelingiem do ciała, jak również nawozem do roślin. Ponownie wykorzystać możemy również skórki bananów, czy skorupki jaj. Nasze rośliny na pewno będą nam za to wdzięczne. Produkty, nieprzeterminowane, nadające się do spożycia można umieścić w lodówkach społecznych.

5. BĄDŹ AWANGARĄ – rozpocznij zmianę!

a. Zaangażuj się w tworzenie Lokalnej Mapy Zero Waste

- w ramach projektu „WłączaMY ZERO WASTE!” stworzyliśmy mapę online, na której możesz zaznaczyć miejsca przyjazne idei ZERO WASTE i LESS WASTE np. warsztaty naprawcze, zakłady krawieckie czy szewskie, lodówki społeczne i jadalnie, sklepy z odzieżą używaną itd. Wszystko po to by ZERO WASTE stało się bardziej popularne i dostępne! Mapa jest dostępna na stronie projektu: www.konsultacje.metropoliapoznan.pl/eko/



b. Zidentyfikuj liderów – oni mogą Ci pomóc w szerzeniu idei ale też zainspirować do lokalnych działań. Warto zainteresować się działalnością Polskiego Stowarzyszenia Zero Waste. Można tam nie tylko zasięgnąć informacji na temat aktualnych akcji, ale też zapisać się na wolontariat.

c. Zorganizuj „okrągły stół”, „bank czasu”, „burzę mózgów”. Odpowiednie podejście do tematu, podzielenie się pomysłami oraz narada pozwolą opracować najlepszy plan działania i znaleźć sojuszników.

Okrągły stół – to forma sformalizowanej debaty na jakiś temat w ramach której stoły ułożone w okrąg symbolizują, że każdy z partnerów jest równy, a jego/jej poglądy są tak samo ważne i uprawnione.

Bank czasu – forma samopomocy, pozwalająca na organizację bezpłatnej wymiany usług pomiędzy uczestnikami. Niezależnie od rynkowej wartości danej usługi, jednostką rozliczeniową jest godzina. Uczestnicy banku realizują różne rodzaje usług na rzecz innych. Dzięki temu zyskują w banku „godziny”, dzięki którym mogą skorzystać z usług innych uczestników banku. Wszystko dzieje się więc bezgotówkowo w ramach wzajemnej wymiany „przysług”, ale w sposób zorganizowany.

Burza mózgów – Burza mózgów to technika pracy i dyskusji grupowej, w której uczestnicy spontanicznie wymyślają rozwiązanie danego problemu. Ma na celu aktywizację i integrację zespołu oraz, znalezienie jak największej liczby pomysłów.

Najważniejsze zasady techniki:

- wymyślenie jak największej liczby pomysłów
- brak krytyki pomysłów innych członków grupy
- wspólne doskonalenie pojawiających się rozwiązań
- otwartość na wszystkie pomysły, również te nietypowe

d. **Zaangażuj innych** – seniorów, młodzież, harcerzy i inne lokalne grupy. W naszym otoczeniu jest wiele osób, które chcą przysłużyć się środowisku, ale same nie wiedzą jak lub nie mają motywacji. Warto pytać i proponować konkretne działania. Akcje sprzątania okolicy, zbierania deszczówki i podlewania nią roślin, czy uświadamianie o możliwości oddania nadwyżek jedzenia. Te drobne działania pozwolą szerzyć ideę ZERO WASTE oraz pozyskiwać jej nowych zwolenników.

Przykładowi interesariusze nieformalni,
których możesz zaangażować w akcje ZERO WASTE:

- Sąsiedzi i mieszkańcy Twojej okolicy
- Lokalni społecznicy i aktywiści, przedstawiciele organizacji pozarządowych

Przykładowi partnerzy instytucjonalni,
których możesz zaangażować w akcje ZERO WASTE:

- Organizacje harcerskie i młodzieżowe, Koła Gospodyń Wiejskich, Strażnice OSP
- Przedszkola / szkoły / szkolne kluby wolontariatu
- Domy / kluby seniora, Domy kultury
- Rady osiedli / rady sołeckie / rady młodzieżowe / rady seniorów
- Parafie, przedstawiciele kościołów i związków wyznaniowych

4. REKOMENDACJE – ZERO WASTE i LESS WASTE dla wspólnot lokalnych i samorządów

Różne kategorie rekomendacji

Poniżej przedstawiamy konkretne propozycje działań dot. promowania ZERO WASTE i LESS WASTE skalowane pod kątem różnych interesariuszy:

- **LOK** – Rekomendacje odnoszące się do poziomu wspólnot lokalnych
możliwe do realizacji przez Rady Osiedli, Rady Sołeckie, lokalne stowarzyszenia i organizacje społeczne, instytucje publiczne i podmioty prywatne na terenie miejscowości/osiedli, grupy nieformalne i grupy sąsiedzkie, lokalnych liderów itp.
- **JST** – Rekomendacje odnoszące się do poziomu samorządowego
możliwe do wdrażania na poziomie samorządów szczebla gminnego lub wyższego.

Rekomendacje nie dotyczą *stricte* działań czy wew. organizacji spółek/zakładów/związków komunalnych zajmujących się profesjonalnie utylizacją i zagospodarowaniem odpadów.

Na jakiej podstawie powstały rekomendacje?

Wszystkie propozycje działań i przedsięwzięć, wskazówki i sugestie zostały sformułowane w latach 2023-2024 w ramach intensywnych konsultacji z obywatelami - reprezentującymi różne perspektywy i grupy wiekowe, mieszkającymi w miastach i na terenach wiejskich.

Rekomendacje powstały w ogromnej mierze podczas paneli obywatelskich dla mieszkańców, stanowią więc realizację w praktyce zasad partycypacji obywatelskiej.



A. OGRANICZENIE POWSTAWANIA ODPADÓW I SEGREGACJA ODPADÓW

Wyliminowanie jednorazowych opakowań i artykułów spożywczych oraz zastąpienie ich alternatywami wielokrotnego użytku lub nadającymi się do ponownego napełniania - to prosta strategia ograniczania ilości odpadów u źródła.

1. Uwzględnienie zasad ZERO WASTE w zamówieniach publicznych, stworzenie standardów eko dla usługodawców oraz NGO realizujących zadanie własne samorządów

JST

LOK

Aby poradzić sobie z falą jednorazowych produktów należy ograniczać stosowanie produktów jednorazowego użytku podczas publicznych i wew. imprez organizowanych przez JST. Przedmioty jednorazowego użytku tj. talerze, kubki i sztućce, mogą być zastępowane przedmiotami wielokrotnego użytku (szkło, ceramika, metal, zmywalne tworzywa sztuczne wielokrotnego użytku). Samorządy jednocześnie dają dobry przykład i uświadamiają w zakresie odpowiedzialnej organizacji wydarzeń. Mogą też podejmować dodatkowe działania tj. warsztaty dla lokalnych organizatorów imprez i zachęcanie ich do minimalizacji wytwarzania odpadów.

Przykład:

Przykładowe wymagania dla zleceńbiorców w ramach usług zew. i konkursów ofert dla NGO (Urząd Miasta Poznania) obejmują zobowiązanie m.in. do:

- wyeliminowania z użycia przy wykonywaniu umowy jednorazowych talerzy, sztućców, kubeczków, mieszadełek, patyczków, słomek i pojemników na żywność wykonanych z i zastąpienia ich wielorazowymi odpowiednikami lub jednorazowymi produktami ulegającymi kompostowaniu lub biodegradacji, w tym wykonanymi z biologicznych tworzyw sztucznych spełniających normę EN 13432 lub EN 14995;
- podawania poczęstunku bez używania jednorazowych talerzy, sztućców, kubeczków, mieszadełek, patyczków, słomek i pojemników na żywność;
- podawania napojów w opakowaniach wielokrotnego użytku lub w butelkach zwrotnych;
- podawania do spożycia wody z kranu, jeśli spełnione są wynikające z przepisów prawa wymagania dotyczące jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi;
- wykorzystywania przy wykonywaniu umowy materiałów, które pochodzą z recyklingu lub mu podlegają;
- rezygnacji z używania jednorazowych opakowań, toreb, siatek i reklamówek wykonanych z poliolefinowych tworzyw sztucznych;
- nieużywania balonów wraz z plastikowymi patyczkami;
- niewypuszczania chińskich lampionów, nieużywania sztucznych ogniów i petard.

2. Upowszechnienie segregacji odpadów nie tylko w gospodarstwach domowych ale również w miejscach użyteczności publicznej

JST

LOK

Takie podejście nie tylko pomaga zwiększyć udział odpadów segregowanych ale także pomaga wypracować i utrwalić schematy zachowań społecznych w zakresie odpadów. Ważne jest także regularne szkolenie służb, żeby zebrane selektywnie odpady nie były potem mieszane.

Przykład:

Wiele miast europejskich kompleksowo podchodzi do segregacji odpadów inwestując m.in. w małą architekturę oraz w duże podziemne zbiorniki na odpady.



3. Promowanie kompostowania

JST

LOK

W celu zmniejszenia ilości odpadów BIO warto rozważyć różne sposoby promocji kompostowania w postaci ulg dla mieszkańców w ramach opłaty za wywóz odpadów i/lub dotacje na zakup kompostowników.

Przykłady:

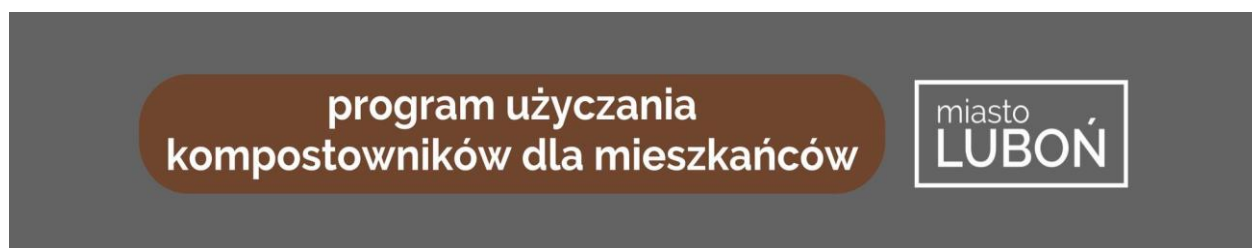
Ulg dla mieszkańców - przykładowe ulgi, które można uzyskać w polskich samorządach:

- w Częstochowie 4,75 zł z 34 zł miesięcznie od osoby zamieszkującej na nieruchomości (uchwała Rady Miasta Częstochowy z 16 grudnia 2021 r., nr 735.LIII.2021),

- w Gminie Łękawica 10 zł z 44 zł miesięcznie od mieszkańca (uchwała Rady Gminy Łękawica z 13 grudnia 2023 r., nr LXI/355/2023),
- w Gminie Zebrzydowice 2 zł z 34 zł miesięcznie od osoby zamieszkującej nieruchomość (uchwała Rady Gminy Zebrzydowice z 6 grudnia 2023 r., nr XXXIV/457/2023).

W części gmin można połączyć korzystanie z ulgi na kompostownik z pozyskaniem dotacji, np. w Gminie Michałowice można **dostać 800 zł brutto** na zakup jednego lub kilku kompostowników. Mieszkańcy mogą też darmowo odebrać kompost wytworzony z ich odpadów.

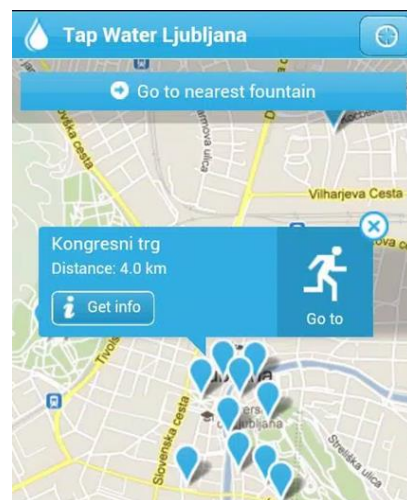
Program Użyczenia Kompostowników - na terenie Miasta Luboń funkcjonuje program, w ramach którego mieszkańcy są uprawnieni do otrzymania kompostownika o pojemności 350 l. Warunkiem ubiegania się o wsparcie jest niezaleganie z opłatami z tytułu gospodarowania odpadami komunalnymi. Wniosek mieszkańiec może złożyć pisemnie za pośrednictwem poczty tradycyjnej, elektronicznie za pośrednictwem ePUAP lub bezpośrednio w Urzędzie Miasta Luboń. Wnioski są rozpatrywane według kolejności zgłoszeń, do wyczerpania puli zakupionych kompostowników.



4.	Promowanie picia wody z kranu zdatnej do spożycia oraz publiczne poidelka/krany dostępne dla mieszkańców/turystów i osób korzystających z miejsc użyteczności publicznej np. szkół/urzędów.	JST	LOK
----	--	-----	-----

Przykład:

Ljubljana w Słowenii - Rozbudowa systemu kranów/poidelek i małych fontann w miejscach użyteczności publicznej np. w stolicy Słowenii Ljublanie. Dodatkowo miasto uruchomiło aplikację TAP WATER LJUBLJANA na smartfony, która pomaga wyznaczyć trasę do najbliższego poidelka. Celem jest zmniejszenie odpadów w zakresie jednorazowych butelek.





Refill App – aplikacja powstała w Wielkiej Brytanii, która pomaga znaleźć miejsca na całym świecie, w których można uzyskać dostęp do bezpłatnej wody pitnej, opcji zakupów ZERO WASTE i gorących napojów bez zbędnych opakowań. Aplikację można pobrać za darmo i oznaczać za jej pomocą m.in. publiczne poidelka i krany z wodą pitną. Aplikacja pozwala odnaleźć już ponad 300 tys. miejsc uzupełniania wody. Pobrało ją już ponad 400 tys. użytkowników. Partnerzy projektu mogą oznaczać miejsca z dostępną wodą specjalną nalepką (patrz obok). Więcej info na stronie: www.refill.org.uk



5. Wykorzystanie nowoczesnych technologii i nowych mediów

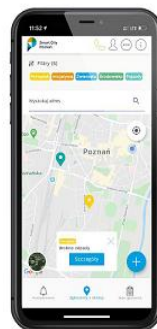
JST

LOK

Ogromny potencjał drzemie w nowoczesnych technologiach w służbie lepszego zagospodarowania odpadów, edukacji mieszkańców czy też kontroli efektywności procesów. Wykorzystanie Big Data i algorytmów AI może pomóc usprawniać procedury segregacji czy identyfikować dzielnice/miejscowości wymagające szczególnego zainteresowania urzędników odpowiedzialnych za gospodarkę komunalną. W służbie edukacji i komunikacji z mieszkańcami warto też wykorzystywać aplikacje na smartfony, media społecznościowe i serwisy streamingowe. Wiele aplikacji jest dostępnych w formie „real time” i umożliwia aktualizację danych przez użytkowników, którzy mogą dodawać swoje punkty czy komentarze

Przykłady:

SMART CITY POZNAŃ - Miejska aplikacja na smartfony powstała, by udoskonalić sposoby komunikacji z mieszkańcami Poznania. Jej użytkownicy otrzymują powiadomienia z najświeższymi informacjami w kilku kategoriach, m.in.: odpady, ale także biznes, seniorzy, osiedla, powietrze, bezpieczeństwo, awarie, transport i ankiety. Użytkownicy mogą też zgłaszać problemy wymagające interwencji służb (np. porzucone odpady wielkogabarytowe) oraz śledzić harmonogram wywozu odpadów. Mogą też ustawić sobie powiadomienie o wywozie odpadów.

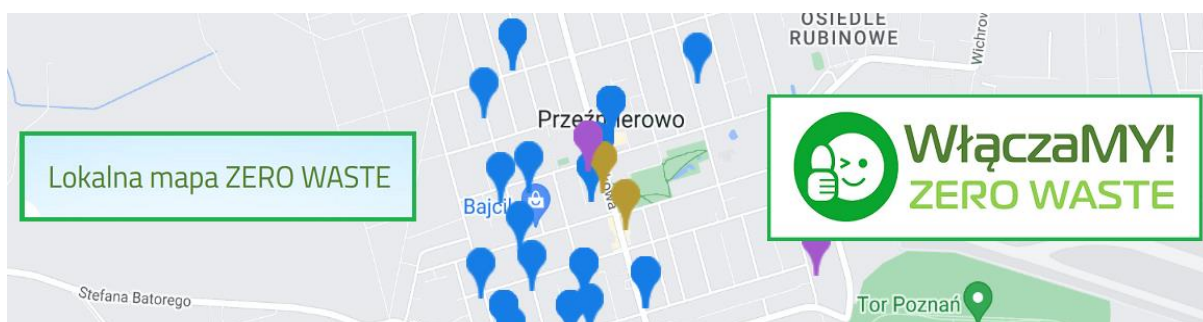


Z Kulturą o odpadach - Wydział Gospodarki Komunalnej Urzędu Miasta Poznania wspólnie z **Estradą Poznańską** realizuje projekt pod nazwą „**Z kulturą o odpadach**”. To długofalowa kampania pokazująca prawidłowe sposoby postępowania z odpadami komunalnymi, zachęcająca do proekologicznych postaw mieszkańców Poznania - i tych najmłodszych, i tych starszych. Projekt to szereg propozycji, które w ciekawy i nieszablonowy sposób zachęcają do ograniczania wytwarzania odpadów komunalnych, nadawania przedmiotom drugiego życia, prawidłowego segregowania oraz właściwego postępowania np. z odpadami wielkogabarytowymi, czy poremontowymi. Rok 2024 to na przykład cykl podcastów z serii „Masz wpływ” emitowanych co miesiąc, w każdy trzeci piątek miesiąca, dostępnych na kilku platformach: Spotify, Apple Music, Podigee, Soundcloud, kanale YouTube.

**Masz
wpływ**

**Z KULTURĄ
O ODPADACH**

LOKALNA MAPA ZERO WASTE – w ramach projektu „WłączaMY ZERO WASTE!” stworzyliśmy narzędzie online w postaci mapy cyfrowej, na której mieszkańcy z wykorzystaniem komputera lub smartfona mogą zaznaczać miejsca przyjazne idei ZERO WASTE i LESS WASTE np. warsztaty naprawcze, zakłady krawieckie czy szewskie, lodówki społeczne i jadalnie, sklepy z odzieżą używaną itd. Wszystko po to by ZERO WASTE stało się bardziej popularne i dostępne! Mapa jest dostępna na stronie projektu: <https://www.konsultacje.metropoliapoznan.pl/eko/>



6.	WARTO ROZWAŻYĆ:	LOK	JST
----	-----------------	-----	-----

- **Zachęcanie do segregacji u źródła i ograniczania ilości odpadów:** ograniczanie i segregowanie odpadów u źródła jest niezbędnym elementem minimalizacji strumieni odpadów i zapewnienia, że odpady są niezanieczyszczone i przygotowane do ponownego użycia, recyklingu i kompostowania. Warto rozważyć np. system „płać tyle, ile wyrzucasz” lub inne zachęty ekonomiczne.
- **Rozwijanie infrastruktury dla zrównoważonej konsumpcji i recyklingu:** Tworzenie i promowanie łatwo dostępnych miejsc, gdzie mieszkańcy mogą oddawać stare, ale wciąż sprawne przedmioty, może zachęcić do ich odpowiedzialnego pozbywania się. To obejmuje nie tylko kontenery do recyklingu, ale również specjalne punkty zbiórki dla odzieży, elektroniki i innych przedmiotów, które mogą być ponownie wykorzystane lub przekazane osobom w potrzebie.
- **Zachęcanie do redukcji kosztów wywozu śmieci przez efektywną segregację:** Motywowanie mieszkańców do segregowania odpadów, nie tylko poprzez kwestie opłat, ale także podkreślając wartość działań dla dobra wspólnego. Redukcja kosztów wywozu śmieci może być dodatkowym bodźcem, zwłaszcza jeśli zostanie to połączone z edukacją na temat możliwości organizacji tak, aby proces segregacji był prostszy i bardziej efektywny.
- **Rozwiązania systemowe dla problemów związanych z odpadami:** W odpowiedzi na problemy takie jak przepełnione kontenery na odzież używaną czy nielegalne podrzucanie śmieci, samorządy powinny opracować skuteczne strategie, które mogą obejmować regularne opróżnianie pojemników, lepsze monitorowanie miejskich śmietników oraz kampanie informacyjne podkreślające negatywne konsekwencje takich działań. Ponadto, warto rozważyć wprowadzenie ostrzeżeń w formie żółtych kartek za brak segregacji, by zwiększyć świadomość i odpowiedzialność mieszkańców.
- **Wyznaczanie konkretnych i umiejscowionych w czasie celów redukcji wielkości odpadów** – patrz: część C. Dla ambitnych
- **Wdrażanie idei ZERO WASTE bazując na zasadzie LEADING BY EXAMPLE** (ang. prowadzenie przez przykład): ważne by samorządy dawały w swoim środowisku przykład konkretnych działań promujących idee ZERO WASTE tj. wzorowa segregacja odpadów w urzędach, rezygnacja z jednorazowych opakowań czy plastikowych kubeczków na wodę w biurach, zasady eko dla wydarzeń masowych organizowanych przez JST oraz zlecanych przez samorządy, widoczne dla mieszkańców zaangażowanie urzędników w akcje proekologiczne np. sprzątanie świata lub zbiórka odpadów segregowanych czy akcja wymiany rzeczy używanych w urzędzie.
- **Odpowiednie wykorzystanie możliwości powiatowych i miejskich rzeczników praw konsumenta,** którzy działają na podstawie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów i udzielają mieszkańcom bezpłatnej pomocy prawnej w sprawach związanych z ochroną konsumentów; rzecznicy poza doradztwem dla obywateli mogą bardziej aktywnie wspierać konsumentów w wywieraniu presji na producentów w celu tworzenia bardziej trwałych produktów i urządzeń.

B. PONOWNE UŻYCIE – NAPRAWA - NIEMARNOWANIE

Idealnie byłoby, gdyby odpady w ogóle nie powstawały. Jak do tego doprowadzić? Sposobem jest upowszechnienie stylu życia opartego na niemarnowaniu, ponownym użyciu produktów, dzieleniu się żywnością, wymianą produktów oraz nadawaniem im drugiego życia.

1. Ułatwianie naprawy i odnowy:

LOK

JST

Rozwijanie programów i inicjatyw wspierających naprawę i odnawianie sprzętów oraz przedmiotów, nawet jeśli początkowo może się to wydawać mniej opłacalne niż zakup nowych. Może to obejmować wspieranie warsztatów naprawczych, lokalnych rzemieślników, organizowanie wydarzeń i miejsc takich jak kawiarenki naprawcze, „dni rzemieślników”, czy udzielanie dotacji dla firm lub NGO oferujących usługi naprawcze (w formie „złotej rączki”). Warto aktywizować np. uczniów i studentów kierunków technicznych w ramach praktyk zawodowych do udziału w akcjach napraw.

Przykłady:

Centra ponownego wykorzystania (ang. reuse centers) – popularne w krajach europejskich miejsca gdzie można naprawić używane przedmioty, wykorzystać sprzęt i narzędzia, skorzystać z pomocy specjalistów czy zapisać się na szkolenia czy warsztaty pomagające nabyć umiejętności. Często połączone z punktami selektywnej zbiórki odpadów, tzw. „gratowiskiem” na odpady gabarytowe i nietypowe oraz np. sklepem z używanymi przedmiotami (z których dochód przeznaczany jest ja cele miejskie lub charytatywne).



Kawiarenki naprawcze - można w nich wskrzesić zepsute przedmioty i dać drugie życie starym ubraniom czy sprzętom AGD. A przy okazji wypić kawę w dobrym towarzystwie. Poznań jest liderem pod względem liczby działających kawiarenek naprawczych w Polsce. Można je znaleźć na Wildzie, Ratajach, Starym Mieście, Winogradach, Naramowicach, a także w podpoznańskim Swarzędzu. We wszystkich - przy wsparciu specjalistów - można nauczyć się, jak samodzielnie dokonać potrzebnej naprawy. Może to być zaszczyt rozdarte ubrania, doprowadzenie do porządku roweru przed wiosennym sezonem czy wskrzeszenie zepsutego pilota do telewizora. Kawiarenki w 2023 i 2024 roku funkcjonują dzięki wsparciu Fundacji Veolia.



2. Wsparanie ponownego wykorzystania produktów	LOK	JST
--	-----	-----

W naszych miastach i miejscowościach powoli umierają małe usługi, które przez dziesięciolecia pomagały nam żyć w społecznościach przyjaznych idei ZERO WASTE i LESS WASTE tj. szewc, krawcowa, zegarmistrz, kuśnierz, tapicer, naprawa AGD i RTV itp. Co więcej, konsumpcjonizm i rozwój techniki oraz proces bogacenia się społeczeństwa sprawiają, że korzystamy z wielu produktów i rzeczy zbyt krótko.

Zachęcanie do rozwoju i promocji miejsc, takich jak kiermasze czy sklepy charytatywne, butiki cyrkularne i innych miejsc które oferują produkty z drugiej ręki. Może to obejmować udostępnianie przestrzeni publicznych na organizację takich wydarzeń, lokalizacja tzw. „giveboxów”, regałów i kiosków bookcrossingowych, wsparcie w promocji czy oferowanie ulg podatkowych dla przedsiębiorstw promujących idee ZERO WASTE.

Przykłady:

Kiermasze ZERO WASTE – w wielu szkołach w Wielkopolsce organizowane są kiermasze rzeczy używanych w formie tzw. pchlego targu; uczestnicy mają możliwość wystawienia używanych książek/gier/zabawek/ubiorów; uzyskane ze sprzedaży środki trafiają do sprzedających jak i częściowo mogą zasilać np. pulę Rady Rodziców służącą następnie współfinansowaniu wydarzeń w szkole, festynów czy szkolnych budżetów obywatelskich.



Po-Dzielnia - Centrum Ekonomii Współdzielenia (Poznań) - miejsce stworzone przez aktywistów Givebox Poznań we współpracy z Fundacją Pro Terra. Przy Głogowskiej 27 mieści się *freeshop* – czyli sklep, w którym wszystko jest za darmo oraz centrum edukacyjno-kulturalne. Po-Dzielnia jest miejscem, z którego za darmo zabieramy rzeczy, które nam posłużą i w którym zostawiamy niepotrzebne nam już rzeczy w dobrym stanie. Główną ideą jest wydłużenie życia przedmiotów, ograniczenie konsumpcjonizmu, promowanie upcyklingu i umiejętności naprawiania rzeczy.



Przykład z Danii: GENBROOKI – to funkcjonujące w Danii sklepy z używanymi rzeczami (duń. *Genbrugsbutikker*). Można znaleźć w nich meble, ubrania i różnego rodzaju akcesoria domowe. Prowadzeniem Genbrooków zajmują się np. organizacje humanitarne takie jak Duński Czerwony Krzyż (DCK) prowadzący aktualnie 255 genbrooków oraz Duński Błękitny Krzyż (BCK) prowadzący 55 genbrooków. Obydwie organizacje udostępniają na swoich stronach internetowych wyszukiwarki genbrooków stacjonarnych DCK: <https://www.rodekors.dk/genbrug/genbrugsbutikker>; BCK: <https://blaakors.dk/genbrug/samlet-overblik-her-er-blaa-kors-genbrugsbutikker>, oraz prowadzą także sprzedaż online poprzez strony internetowe (DCK - <https://rodekorsgenbrug.dk/>, BCK <https://blaakors.dk/webshop>).



3. Organizacja lokalnych wystawek i wyprzedaży garażowych	LOK	JST
---	-----	-----

Rozszerzenie oferty i zwiększenie częstotliwości praktyk, takich jak wystawki przed domami czy wyprzedaże garażowe, może stanowić skuteczny sposób na promowanie recyklingu i ponownego wykorzystywania przedmiotów. Samorządy mogą ułatwić organizację takich wydarzeń, oferując wsparcie logistyczne lub promocyjne. Warto również promować profile na mediach społecznościowych, poprzez które mieszkańcy pozbywają się za darmo lub za małą opłatą niepotrzebnych mebli, zabawek, ubrań czy produktów dla dzieci. Wystawki mogą być skoordynowane z planowaną wywózką odpadów gabarytowych, ale także mogą być realizowane niejako w „dodatkowych” terminach (np. w pierwszy dzień/weekend miesiąca). Kluczem jest odpowiednia informacja i promocja oraz wsparcie firm zajmujących się wywozem odpadów.

4. Wsparanie JADŁODZIELNI i LODÓWEK SPOŁECZNYCH

LOK

JST

Marnowanie jedzenia w społecznościach rozwiniętych jest niestety dużym problemem. Rozwiązaniem są tzw. jadłodzielnie i lodówki społeczne, czyli miejsca gdzie możemy pozostawić potrzebującym produkty spożywcze, nadające się do spożycia i znajdujące się w zakresie terminów ważności.

Przykład:

Swarzędzka Jadłodzielnia sprzyja niemarnowaniu żywności. Każdy może tu zostawić nadmiar żywności i każdy może się poczęstować - niezależnie od statusu materialnego. Jadłodzielnie funkcjonują w trzech lokalizacjach w Swarzędzu m.in. przy Centrum Usług Społecznych. Przedsięwzięcie jest współfinansowane przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego ze środków „Programu ograniczania marnotrawstwa i strat żywności w Wielkopolsce na lata 2021-2025”. Firmy wspierające jadłodzielnię mogą promować się udostępniając znaczek „Przyjciele Jadłodzielni”.



5. Wsparanie ZERO WASTE w mediach społecznościowych

LOK

JST

W Polsce bardzo popularna stała się internetowa droga promowania idei ZERO WASTE i LESS WASTE pod postacią otwartych i zamkniętych grup sąsiedzkich m.in. na portalu Facebook. Warto promować te grupy z wykorzystaniem mediów lokalnych i możliwości samorządów.

Przykład:

W Metropolii Poznań działają już bardzo aktywne grupy tego typu np. [Zero Waste Sąsiedzi Gmina Czerwonak](#) (6 tys. członków) lub [Rzeczodzielnia - Luboń](#) (4,5 tys. członków) czy [Zero Waste Poznań Łazarz](#) (5,5 tys. członków). Na grupach wymianie podlegają przedmioty oraz artykuły spożywcze, które nadają się do ponownego wykorzystania. Grupy posiadają własny regulamin, w którym często podkreślają, że nie mają charakteru sprzedażowego. Wskazują też nierzadko na dodatkowe warunki zgodne z ideami ZERO WASTE np. zakaz wymiany przedmiotów na tubki, napoje w plastikowych pudełkach czy w kartonikach, jajka niespodzianki itp.



6.	WARTO ROZWAŻYĆ:	LOK	JST
----	-----------------	-----	-----

- **Edukacja i świadomość społeczna:** Organizowanie kampanii edukacyjnych i warsztatów na temat korzyści płynących z idei ZW oraz promowanie pozytywnych zachowań jednostkowych (np. plodging), aby zwiększyć świadomość i zaangażowanie społeczności lokalnych. Edukacja powinna też mieć na celu przełamanie oporu społecznego przed kupowaniem produktów używanych czy korzystaniem z produktów z lodówek społecznych. Kampanie mogą podkreślać wartość i unikalność rzeczy z drugiej ręki, fakt uzyskania oszczędności oraz korzyści dla środowiska.
- **Kampanie społeczne realizowane przez samorządy mogą przybrać formę akcji wymiany sadzonek kwiatów czy młodych drzewek za elektrośmieci („kwiaty za elektrograty”)** np. Miasto Luboń w ramach cyklicznej imprezy ekoPiknik w Wiśniowym Sadzie promuje segregację odpadów i zbiórkę surowców wtórnych – w 2023 roku każdy mieszkaniec, który dostarczył min. 15 zużytych baterii lub pół reklamówki makulatury mógł odebrać ozdobny wrzos.
- **Zachęcanie do tworzenia i wspieranie lokalnych punktów wymiany i sklepów charytatywnych:** Wspieranie tworzenia sklepów charytatywnych oraz punktów wymiany (takich jak giveboxy czy podzielnie), gdzie mieszkańcy mogą oddawać i pobierać ubrania, zabawki, sprzęt czy kosmetyki. Wspieranie takich inicjatyw w mniejszych miejscowościach może ułatwić dostęp do zrównoważonych opcji konsumpcji bez potrzeby podróżowania do większych ośrodków.
- **Współzawodnictwo i zaangażowanie społeczności:** Organizowanie konkursów i inicjatyw współzawodnictwa między osiedlami czy miejscowościami w zakresie efektywności wdrażania idei ZERO WASTE, aby motywować do aktywnego uczestnictwa i innowacji w tym obszarze.
- **Rozwijanie idei ZERO WASTE w ramach samorządowych i szkolnych budżetów obywatelskich.**



- **Promowanie gwarancji i zaufania dla produktów używanych:** praca nad mechanizmami zwiększającymi zaufanie konsumentów do produktów z drugiej ręki, na przykład poprzez wspieranie lokalnych programów certyfikacji jakości dla sklepów oferujących używane przedmioty („pewne-używane”) lub inicjowanie systemów gwarancyjnych dla produktów odnowionych.
- **Rozwijanie oferty bezpłatnych usług publicznych w formie „złotej rączki” w pierwszej kolejności dla takich grup jak seniorzy czy osoby z niepełnosprawnościami** (realizowane z powodzeniem w licznych samorządach Metropolii Poznań m.in. Tarnowo Podgórne, Oborniki, czy programy „Viva Senior” oraz "Poznań mobil_N" w Mieście Poznań)
- **Rozwijanie dostępu do usług ZERO WASTE w mniejszych miejscowościach:** Samorządy lokalne powinny dążyć do zwiększenia dostępności usług i inicjatyw ZW w mniejszych miejscowościach. Może to obejmować współpracę z platformami online oraz promowanie lokalnych punktów zbiórki i wymiany.
- **Promowanie lokalnych inicjatyw i produktów:** Wzmocnienie lokalnych rynków second hand i butików cyrkularnych, które sprzedają lub wymieniają lokalnie pozyskane towary, może przyczynić się do budowania świadomości społecznej i wsparcia lokalnej gospodarki cyrkularnej. Promocja obiektów istniejących i zastosowanie preferencyjnych cen najmu to jedno z możliwych sposobów wsparcia.
- **Wykorzystanie przestrzeni publicznych do promowania ZERO WASTE:** Samorządy mogą wykorzystać istniejące przestrzenie publiczne, takie jak szkoły, place targowe, parkingi do organizowania cyklicznych wydarzeń promujących ZERO WASTE np. pchle targi, które angażują społeczność i promują recykling/upcykling oraz ponowne wykorzystanie przedmiotów.
- **Stworzenie infrastruktury dla zużytej odzieży:** Należy rozważyć wprowadzanie kontenerów na odzież i buty, które nie nadają się już do ponownego użycia, aby ułatwić mieszkańcom odpowiedzialne pozbywanie się odpadów tekstylnych. Kontenery te mogłyby umożliwić zarówno recykling, jak i bezpieczne usuwanie odpadów w spalarniach.
- **Umożliwienie dostępu do przystępnych cenowo napraw:** Samorządy lokalne powinny wspierać inicjatywy, które oferują mieszkańcom możliwość naprawy przedmiotów po przystępnych cenach, jednocześnie zapewniając gwarancję jakości świadczonych usług, aby zachęcić do korzystania z nich zamiast kupowania nowych produktów – stworzenie cyklicznych kawiarenek naprawczych, zachęcenie rzemieślników do prowadzenia punktów usługowych w gminie (np. przez udostępnienie lokalu na preferencyjnych warunkach).
- **Organizacja warsztatów edukacyjnych z zakresu prostych napraw:** Samorządy mogłyby organizować lub wspierać warsztaty, podczas których mieszkańcy mieliby możliwość nauki podstawowych umiejętności naprawczych. Takie inicjatywy nie tylko przyczyniałyby się do redukcji odpadów, ale również zwiększałyby samodzielność i świadomość ekologiczną społeczności. Warto także zastanowić się nad udostępnieniem filmików z instrukcjami prostych napraw – dzięki temu zwiększymy oddziaływanie przedsięwzięć promocyjnych.

C. DLA AMBITNYCH

Tworzenie planów i strategii ZERO WASTE dla samorządów

JST

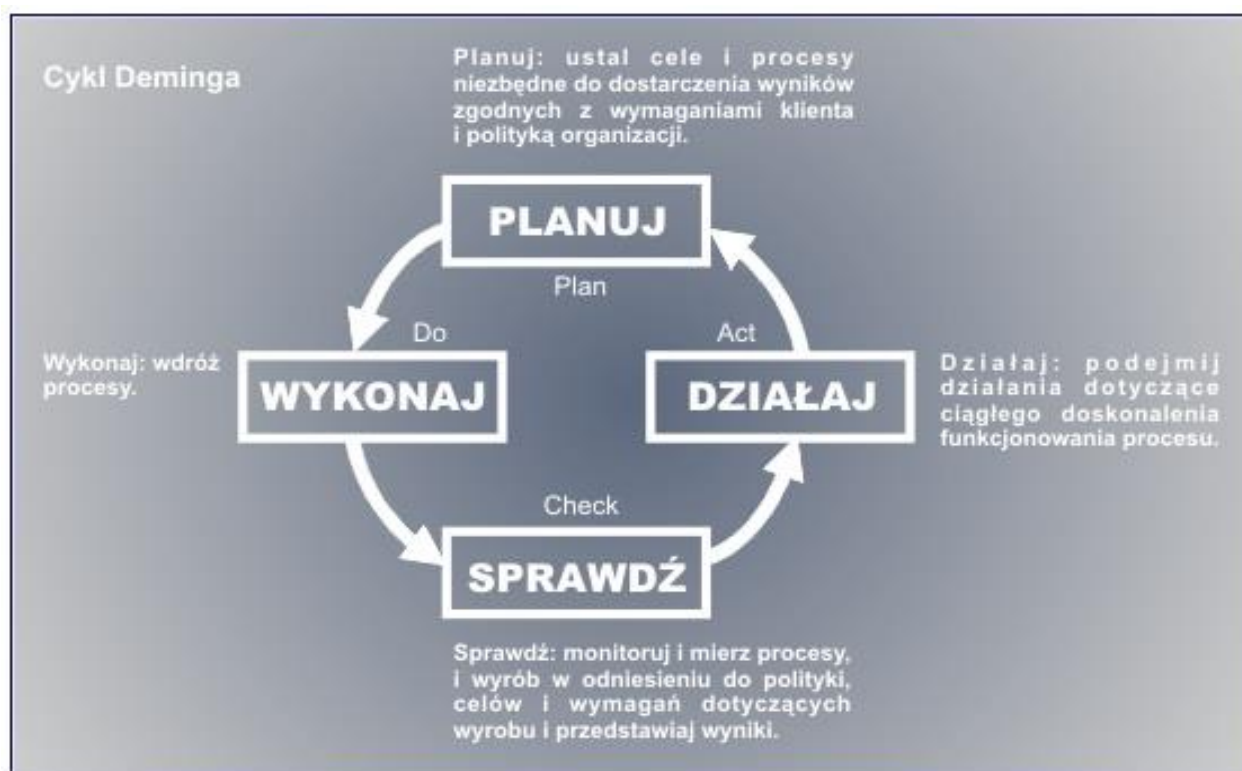
Miasta i gminy w całej Europie i na świecie przyjmują za swój cel minimalizację odpadów (cel: ZERO WASTE). Obejmuje on etapy: analizy bieżącej sytuacji, identyfikacji i oceny możliwych opcji oraz wyboru najkorzystniejszych rozwiązań.

Chociaż proces planowania może się różnić w zależności od samorządu, poniższe kroki są niezbędne do stworzenia planu, który spełni potrzeby miasta i jego mieszkańców.

1. **Zobowiąż się do dążenia do zerowej ilości odpadów** (*zero waste commitments*): formalizuje to proces planowania ZERO WASTE.
2. **Zapewnij udział społeczności**: znaczący udział społeczeństwa w całym procesie planowania zero waste jest kluczem do pomyślnego wdrożenia.
3. **Oceń obecne polityki, programy i infrastrukturę**: zrozumienie, jak działa obecny system gospodarki odpadami, w tym jakie materiały/frakcje wchodzi w skład ogółu odpadów w mieście, pozwala planistom i decydentom określić punkt odniesienia dla planowanych rezultatów (w tym cel ilościowy i jakościowy planu).
4. **Przeprowadź analizę usług komunalnych** (*service opportunity analysis*): ocena wszystkich możliwych lokalnie sposobów ponownego wykorzystania materiałów, recyklingu lub kompostowania może pomóc miastom zrozumieć, gdzie mogą opracować nowe polityki czy programy oraz tworzyć lub ulepszać rocznie na przyszłość proekologiczne branże gospodarki.
5. **Opracuj strategię ZERO WASTE**: dostosowaną do potrzeb miasta.
6. **Przeprowadź analizę ekonomiczną**: po wybraniu strategii zero waste do wdrożenia, ważne by obliczyć potencjalne koszty i oszczędności, tak aby uzasadnić zbilansowanie inwestycji.
7. **Stwórz i upublicznij zasady przewodnie/wartości stojące za planowaniem ZERO WASTE**: stworzy to okazję do zaangażowania społeczności i zapewni kontekst dla celu zero waste poprzez oparcie go na wartościach społeczności.
8. **Ustal cele i wskaźniki**: samorządy potrzebują posiadać wymierny i określony w czasie cel, względem którego można śledzić postępy.
9. **Wykorzystaj lokalne uwarunkowania prawne i systemowe by wdrożyć politykę zero waste**: uwzględnienie celów/idei ZERO WASTE w planach adaptacji do zmian klimatu, innych dokumentach strategicznych, w ramach kształtowania budżetów samorządowych czy w umowach dotyczących zagospodarowania odpadów - to tylko niektóre ze sposobów, w jakie miasta mogą wyraźnie przekształcić idee ZERO WASTE w realną i wdrażaną politykę lokalną.

Samorządy mogą wdrażać strategię ZERO WASTE dostosowaną do ich konkretnych celów, możliwości i potrzeb a mieszkańcy, przedsiębiorstwa, NGO-sy i inne lokalne instytucje są kluczowymi partnerami w skutecznym projektowaniu i wdrażaniu tych strategii.

Ustalając cele i wskaźniki (punkt 8 powyżej) można oprzeć się na cyklu Deminga określanym też jako cykl PDCA z ang. Plan-Do-Check-Act czyli Planuj-Działaj-Sprawdź-Wykonaj.



Samorządy mogą zdecydować się także na podjęcie drogi w ramach Certyfikacji Miast Zero Waste. Pierwszą certyfikację uruchomiła w 2021 roku organizacja [Mission Zero Academy](#) (MiZA).

Przykłady:

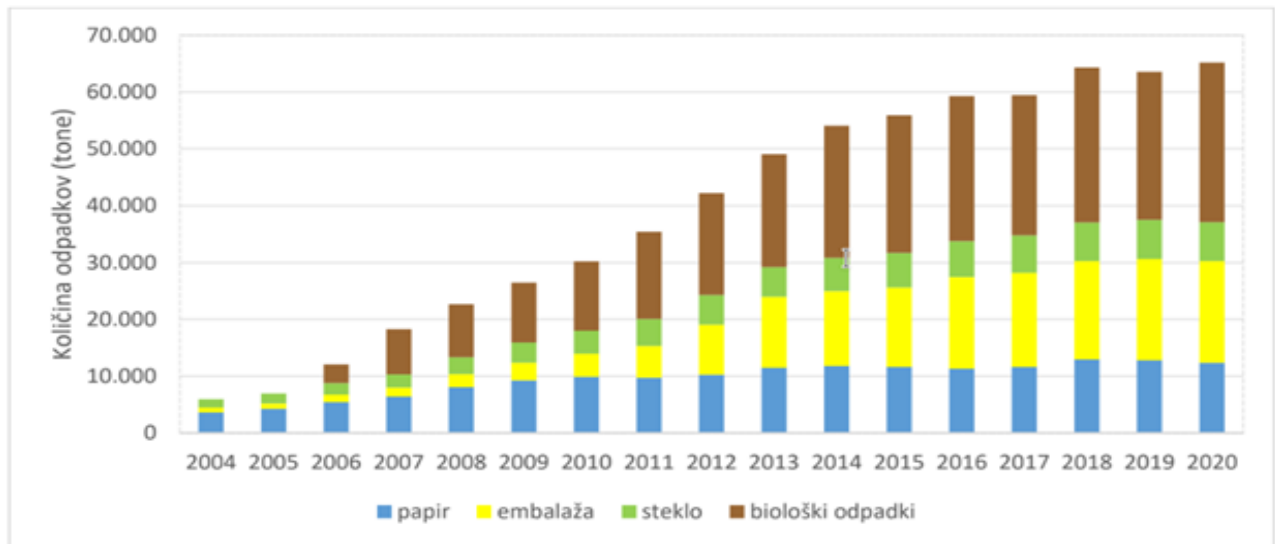
Sieć miast ZERO WASTE Europe, które wdrażają plany i strategię ZERO WASTE, obejmuje już ponad 460 gmin, które posiadają:

- Średni poziom selektywnej zbiórki wynoszący 67% (najlepsze osiągają do 94%)
- Średnie całkowite wytwarzanie odpadów wynoszące 342 kg na mieszkańca – 160 kg mniej niż średnia UE w 2020 r.

Liczący około pół miliona mieszkańców **Region Treviso** we Włoszech, gdzie odpadami komunalnymi zarządza Spółka Contarina, osiąga poziom selektywnej zbiórki na poziomie blisko 90% i utrzymuje ceny dla użytkowników końcowych znacznie poniżej średniej dla Włoch.



Ljubljana w Słowenii, najdynamiczniej rozwijająca ZERO WASTE stolica w Europie, pokazuje jak szybko można skutecznie wdrożyć zbiórkę m.in. bioodpadów. Poniżej wykres ukazujący wzrost liczby ton odpadów w ramach selektywnej zbiórki odpadów segregowanych (papier, plastik, szkło i odpady biologiczne) w latach 2004-2020 w dziesięciu gminach z terenu aglomeracji Miasta Ljubljana, obsługiwanych przez spółkę komunalną SNAGA.



Tilos to pierwsza grecka wyspa posiadająca certyfikat ZERO WASTE od 2023 roku. W ciągu dwóch lat na wyspie zmniejszono ilość odpadów komunalnych o 43% i obecnie zbiera selektywnie aż 88% odpadów. Dzięki temu udało się uniknąć konieczności założenia lokalnego składowiska odpadów.



Vrhnika, Log-Dragomer i Borovnica w Słowenii to samorządy, które poprawiły wskaźnik selektywnej zbiórki dzięki ukierunkowanym działaniom do tego stopnia, że ilość zmieszanych odpadów na osobę wynosi tutaj około 63 kg czyli o połowę mniej od średniej krajowej.



Dokument przygotowany w ramach projektu
„WłączaMY ZERO WASTE!”



Realizatorzy projektu:



Projekt finansowany przez Islandię,
Lichtenstein i Norwegię z Funduszy EOG
i Funduszy Norweskich w ramach Programu
Aktywni Obywatele – Fundusz Regionalny

www.konsultacje.metropoliapoznan.pl/eko